Вісник Львівського університету. Серія філос.-політолог. студії. 2024. Випуск 56, с. 252–262
Visnyk of the Lviv University. Series Philos.-Political Studies. Issue 56, p. 252–262

УДК 327 (73)
DOI https://doi.org/10.30970/PPS.2024.56.28

ПОЛІТИЧНА ЕЛІТА США: СТРУКТУРА, ВПЛИВИ, РОЛЬ В РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ

Олександр Назарчук
Київський національний університет імені Тараса Шевченка,
філософський факультет, кафедра політології,
вул. Володимирська, 60, 01033, м. Київ, Україна

Стаття присвячена аналізу деяких теоретичних і емпіричних вимірів процесу формування і функціонування політичної еліти США, зокрема, структури, впливів, її ролі в реалізації американської державної політики. В колі уваги – чотири, сформовані в американський політичній науці, підходи щодо формування і функціонування політичної еліти: підхід мажоритарної виборчої демократії, підхід домінування економічних еліт і двох типів плюралізму груп інтересів – мажоритарного плюралізму та упередженого плюралізму. Кожний з підходів пропонує відмінну інтерпретацію щодо розподілу впливів у межах політичної еліти, а також характеру взаємодії між владною елітою (вищим прошарком еліти, який безпосередньо приймає рішення) і суспільством у цілому. Стверджується, що попри поширену позицію, що економічні еліти та організовані групи, які представляють інтереси бізнесу, мають превалюючий вплив на політику уряду США, емпіричні дані підтверджують й альтернативні підходи, беручи до уваги впливи на політичний процес масових груп інтересів.

Обговорення проблем теми пов'язано також з принципами взаємовідносин учасників політичного процесу, побудованих на конкуренції груп інтересів (владних еліт) в системі сприйняття політичних еліт. Важливу роль в даному відношенні відіграють конституційно визначені повноваження гілок влади контролювати одна одну. За думкою багатьох американських політологів і соціологів, це забезпечує ситуацію, при якій жодна соціальна група не домінує в політиці США, а групи інтересів урівноважують одна одну у формуванні уряду.

В статті визнається, що врівноваження позицій груп інтересів передбачає не тільки їх протидію, а й взаємодію – як в межах владної еліти виконавчої і законодавчої гілок влади, так і на загальнонаціональному рівні як засади демократичних основ організації і функціонування політичної влади США.

Ключові слова: політична еліта, владна еліта, США, групи інтересів, процес прийняття політичних рішень.

Проблеми політичної еліти – серед найбільш актуальних у вітчизняному політичному дискурсі. Це пояснюється роллю, яку відіграє політична еліта у формуванні й реалізації державної політики, її відповідності інтересам суспільства. В умовах широкомасштабної агресії росії це пов'язується із життєвою спроможністю нації і держави протистояти ворогові, забезпечити відновлення територіальної цілісності країни з її повоєнним відродженням.

Увага вітчизняних політиків і науковців до проблем політичної еліти стала підґрунтям значного кола дослідницьких розробок щодо місця політичної еліти в сучасному суспільстві та її ролі в реаліях розвитку України. Окремим аспектом підходів залишається при цьому осмислення досвіду функціонування політичної еліти стабільних демократій, де на особливу вагу заслуговують погляди на процеси формування і функціонування політичної еліти США. Це пояснюється тими чинниками, що американська політична еліта – попри її особливий, відокремлений від загальної частки суспільства соціальний,

© Назарчук О., 2024

фінансовий, політичний статус – залишається провідником загальнонаціональних інтересів при збереженні основоположних засад американської демократії. Так, визначення особливостей політичної еліти США може представляти науковий і практичний інтерес в плані вдосконалення діяльності політичної еліти в Україні з огляду на проблемні аспекти її функціонування на сучасному етапі.

Зазначимо, що проблеми політичної еліти США знаходять відображення в роботах вітчизняних науковців – І. Дудко, С. Желіховського, Є. Камінського, Д. Лакішика, І. Погорської, інших, що формує певну дослідницьку платформу їх розгляду з урахуванням включення в наукову сферу української політичної науки досліджень західних (насамперед, американських) авторів. Так, в політичній науці Сполучених Штатів накопичено значний обсяг напрацювань теоретичного й емпіричного характеру стосовно американської політичної еліти, передусім, таких авторів, як С.Ф. Анзія, Ф.Р. Баумгартнер, Дж. Беррі, Ф.Х. Берч, Т. Вернер, Дж.А. Вінтерс, Е. Вітворт, М. Гіленс, К.М. Голдстейн, Т.Р. Дай, Дж. Домхофф, В. Крістофер, Ч. Ліндблом, Б. Ліч, Дж. Макконнелл, Ч.Р. Міллс, А.Дж. Новенс, А.Дж. Ньюмарк, М. Олсон, Б.І. Пейдж, Б. Редкліфф, М. Сайз, М.А. Сміт, Д.Б. Трумен, Т. Фергюсон, С.В. Хаммонд, М.Т. Хейс, Е.Е. Шаттшнайдер, інших. Це дає змогу як узагальнити відповідний науковий ресурс щодо політичної еліти США, так і поглибити уявлення щодо її формування і функціонування з урахуванням тенденцій, які характеризують американський політичний процес на сучасному етапі.

Метою статті є виявлення деяких показових теоретичних і практико-політичних підходів щодо процесу формування і функціонування американської політичної еліти із визначенням ролі її стратифікованих складових в політичних процесах США. З урахуванням поставленої мети передбачено реалізацію наступних завдань відповідно до теми дослідження:

1) визначити сутність та окреслити структуру американської політичної еліти в контексті еволюції її складу і впливів щодо реалізації державної політики;

2) проаналізувати основоположні теоретичні підходи та емпіричні висновки американських дослідників щодо структури і ролі політичної еліти в опрацюванні державницьких рішень;

3) визначити принципи взаємодії політичної еліти як представників різних сфер політичної влади з огляду на засади американської демократії.

Досягнення поставленої мети передбачає застосування наступних складових дослідження: методу політичного аналізу задля виявлення специфіки процесу формування й функціонування політичної еліти США; методу історичної ретроспективи, орієнтованого на окреслення процесу еволюції американської політичної еліти відповідно до історичних умов її розвитку; методу системності, що зумовлює розгляд політичної еліти як частини компоненту американської політичної системи, побудованої на демократичних засадах функціонування.

Доцільно визнати в аспекті формування аналітичних підходів з проблем політичної еліти США, що, попри розбіжності поглядів, існує доволі універсальне тлумачення відповідного поняття. Так, згідно з інформаційною базою даних щодо термінів і дефініцій (США), політична еліта – це «група впливових осіб, які мають значну владу, часто завдяки своїм позиціям в уряді, політичних партіях або інших впливових організаціях. Політична еліта відіграє вирішальну роль у формуванні політики та визначенні напрямків політичного розвитку країни» [1]. Зазначений підхід водночас потребує уточнення, враховуючи традицію американських авторів щодо виокремлення із загального середовища політичних інститутів і осіб, які їх представляють, та тих, хто має відношення до сфери політики, так

звану владну еліту, безпосередньо пов'язану з прийняттям політичних (владних) рішень загальнодержавного рівня.

Підвалини сприйняття вищого політичного керівництва Сполучених Штатів як владної еліти були закладені основоположником сучасної теорії еліти, соціологом Чарльзом Р. Міллзом, який – з урахуванням політичного процесу США 1950-х рр. (робота Ч.Р. Міллза «Політична еліта, 1956) – почав формувати уявлення про структуру, соціальні корені владної еліти та її роль в системі прийняття політичних рішень. Так, за Ч.Р. Міллзом, владна еліта – це лідери зі сфери бізнесу, армії та політики, які мають величезний вплив на політику країни. Специфікою еліти є взаємопереплетення її представників з приватної і державної сфер при тому, що окремі категорії еліти не мають чіткої стратифікації, а, натомість, часто переходять з приватних компаній на державні посади і назад протягом усієї своєї кар'єри. Отже, насправді владну еліту як окрему категорію суспільства визначає не стільки те, що вона робить, скільки те, який вплив вона має на економіку, політику та життя пересічних американців. Щоб уточнити своє визначення, Міллз наголошує на трьох аспектах владної еліти: соціальна координація, різний рівень компетентності та акцент на грошах, а не на моралі [2].

Так, на думку Міллза, владна еліта – це, скоріше, скоординований клас, а не купка неорганізованих і конкуруючих індивідів. Крім спільної роботи в професійному житті, владна еліта має набагато глибший рівень соціальної інтеграції. Велика частина владної еліти ходить в одні і ті ж ексклюзивні підготовчі школи та університети і вступає в одні і ті ж соціальні клуби. Ці соціальні інститути є не лише символами престижу, вони також дозволяють молодій, перспективній еліті налагоджувати зв'язки, пізнавати один одного та розвивати спільний спосіб бачення світу [2].

Зупиняючись на факторі елітарності вищих владних прошарків суспільства, Міллз, відвертає водночас ідею, що владні еліти – це є виключно компетентні або підготовлені представники суспільства. Він зазначає, що багато сучасних еліт народжуються в уже заможних сім'ях і просто успадковують значну частину їхнього впливу. Інші, які приєднуються до владної еліти, роблять це не демонструючи неймовірну компетентність, а шляхом того, щоб існуючі еліти знали їх і довіряли їм (часто приєднуючись до різних соціальних інститутів).

За Міллзом, елітам також не потрібно бути компетентними, щоб здійснювати свою владу: вони можуть і наймають комітети, радників і консультантів, які допомагають їм приймати рішення [2]. В полі зору Міллза – як традиція США від появи «Владної еліти» – існування численних аналітичних центрів *(think tanks)* – груп науковців, які займаються дослідженнями, готують наукові, аналітичні матеріали або навіть розробляють закони від імені урядів, бізнесу та інших політичних організацій. Після Другої світової війни аналітичні центри перетворилися в Сполучених Штатах з тимчасових навчальних груп на установи з штатним персоналом. Сутнісним змістом таких центрів ставала орієнтованість на досягненням певної мети або реалізація певної політичної позиції з пропозицією ідей та досліджень, які могли б використовуватися політиками, бюрократами та керівниками корпорацій для досягнення власних і більш широких загальнодержавних цілей [3].

Слід визнати, що акцент Ч. Міллза на корпоративності владної еліти з превалюванням в її межах впливів представників соціально заможних верств суспільства і великого бізнесу ініціював формування в колі американських дослідників відповідної теоретичної й емпіричної традиції щодо інтерпретації вищого політичного керівництва США. Одним з найбільш відомих теоретичних підходів в цьому плані є підхід *домінування економічних еліт,* сутнісний зміст якого полягає в тому, що економічні еліти, які представляють інтереси бізнесу та організованих груп з приватної сфери, мають значний незалежний вплив

на політику уряду США, тоді як масові групи інтересів та пересічні громадяни мають незначний вплив або не мають його зовсім [4]. Серед позицій прихильників даного підходу й окреслення кола владної (політичної) еліти відповідно до соціального статусу або інституційного становища її представників домінують, наприклад, зайняття ключових керівних посад у корпораціях або на вищих посадах у політичних партіях, у виконавчій, законодавчій чи судовій гілках влади або у вищих військових структурах. Деякі аналітики постулюють злиття еліт, що визначається комбінаціями соціального статусу, економічних ресурсів та інституційних позицій, які досягають певного ступеня єдності завдяки спільному походженню, збігу інтересів та соціальній взаємодії [5; 6; 7; 8; 9; 10].

Показовими в даному відношенні є й емпіричні дослідження прихильників підходу економічно-елітарного панування, що, будучи орієнтованими на аналіз внутрішньої структури політичної еліти як ієрархії осіб з політичної сфери різних рівнів, схильні виокремлювати в якості владної еліти представників великого бізнесу та вищих урядових структур. За даними Т. Дая, наприклад, відомого в американській політичній науці дослідженням вищих ешелонів керівництва США 1970–90-х рр., «топові позиції» владних структур пов'язуються з діяльністю осіб, уповноважених керувати програмами та діяльністю основних політичних, економічних, правових, освітніх, культурних, наукових та громадських інституцій. Власники цих офісів контролюють половину промислових, комунікаційних, транспортних, банківських, а також дві третини всіх страхових активів країни. Крім того, вони скеровують розподіл близько 40 відсотків ресурсів приватних і 50 відсотків університетських фондів. Менше 250 осіб до того займають найвпливовіші посади у виконавчій, законодавчій та судовій гілках федерального уряду, тоді як приблизно 200 осіб є керівниками трьох основних телевізійних мереж та більшості національних газетних мереж [11; 12].

Подібні дані, підтверджені в значній кількості іншими дослідженнями, сприяють висновкам багатьох спостерігачів, що влада Сполучених Штатів зосереджена в руках абсолютно обмеженої владної еліти, яка приймає усі найважливіші рішення і є, хоча й стратифікованим, втім, цілісним прошарком суспільства, пов'язаним з великим капіталом. Відносно невеликий середній рівень складається з осіб, яких, зазвичай, приймають в якості американських урядовців: сенатори, конгресмени, мери, губернатори, судді, лобісти та партійні лідери. Їм протистоїть решта суспільства, вплив якого на процес прийняття політичних рішень є вкрай обмеженим [11].

Важливо додати, що подібні висновки, сформовані американськими авторами з урахуванням інтерпретації політичної еліти США другої пол. XX ст., знаходять свою підтримку й з огляду на вивчення владних структур Сполучених Штатів перших десятиліть XXI ст. Звертаючись до відповідного аналізу, зокрема, президентських кабінетів, американський автор Т. Гілл зазначає, що за останні 50 років (з урахуванням 2018 р.) обидві американські партії зберігають однаковий рівень зв'язків з елітними корпоративними акторами. «Моє дослідження показує, що президентські кабінети залишаються значною мірою заповненими представниками елітної корпоративної сфери, – пише автор. – З часів адміністрації Ніксона понад 70 відсотків як республіканських, так і демократичних кабінетів були заповнені або корпоративними ветеранами, або людьми, які переїхали до корпоративної Америки після роботи в Кабінеті міністрів. Джордж Буш *(очевидно Джордж Буш-молодший – О.Н.)* (100%), Ніксон (90%) і Форд (82%) мали найвищий відсоток цих призначень в еліті, тоді як адміністрації Картера (71%) і Джорджа Буша-старшого (71%) мали найнижчий. Навіть Барак Обама дотримувався цієї схеми: 81% членів його кабінету або прибули з корпоративної Америки, або попрямували до неї, і це число може зрости в міру того, як все більше членів його кабінету шукатимуть корпоративних місць» [13].

І далі, щодо адміністрації Д. Трампа, який, за думкою Т. Гілла, вивів традицію зв'язків кабінету з корпораціями на новий рівень. «В адміністрації Трампа, – зазначає автор, – було більше представників корпоративної сфери, ніж у будь-якій попередній адміністрації (72%). Серед них були такі особи, як колишній держсекретар Рекс Тіллерсон, котрий був генеральним директором ExxonMobil. Це визначає Джорджа Буша-молодшого, як наступного за значимістю президента, чий кабінет був сформований на 64 відсотки з представників корпоративного світу» [13].

Такі висновки хоча й слугують на користь традиції домінування економічних еліт, не виключають водночас інших підходів, зокрема, таких, що визнають, поряд з представниками великого капіталу, участь громадськості в процесі прийняття політичних рішень. Зазначене пов'язується в американській політичній науці із сприйняттям політичного процесу США, зокрема, в системі прийняття рішень як взаємодії (або протидії) численних груп інтересу, які функціонують на засадах політичного плюралізму.

Відповідні підходи базуються в американській політичній науці на широкій емпіричній базі, на кшталт робіт таких авторів, як Д.Б. Трумен [14], М. Олсон [15], Дж. Беррі [16], Ч. Ліндблом [17], М.Т. Хейс [18], Ф.Р. Баумгартнер, Б. Ліч [19], К.М. Гольдштейн [20], А.Дж. Новнес [21], С.Ф. Анзія [22], інших, орієнтованих – з урахуванням політичного процесу США другої пол. XX – перших десятиліть XXI ст. – на формування цілісної картини функціонування груп інтересів, а також реалізації ними методів впливу на процес прийняття рішень на всіх рівнях державного управління, включно з органами виконавчої і законодавчої влади США.

Показовою платформою функціонування груп інтересів, пов'язаних з прийняттям рішень на вищому політичному рівні, є, зокрема, діяльність Конгресу Сполучених Штатів. Так, якщо сприймати групи інтересів у вимірі неформальних об'єднань, то їх чисельність, які і різнонаправленість функціонування впродовж останніх десятиліть XX та перших десятиліть XXI ст. стали показовими явищами Конгресу США. Якщо за показниками Конгресу 101 скликання, наприклад, у 1990 році на рівні законодавчого органу було зареєстровано 93 неформальних утворень різного рівня, то на рівні Конгресу 108-го скликання (2003–2005) їх налічувалося 350, а на рівні Конгресу 115 скликання (2017–2019) – 854 структури) [23]. Зупиняючись на особливостях діяльності неформальних організацій, дослідники виокремлюють при цьому, поряд з групами інтересів зі сфери бізнесу, й низку інших утворень, пов'язаних з тенденціями політичних й соціальних сфер життя суспільства. Це – угруповання, що відображають:

– специфічні політичні позиції окремої групи представників політичної партії;
– інтереси з широкого кола, насамперед, соціальних питань;
– інтереси певного регіону;
– інтереси конкретного штату або округу;
– інтереси окремих груп виборців, зокрема, національних меншин, жінок, ветеранів [24, p. 31–35].

Діяльність неформальних об'єднань кінця XX та перших десятиліть XXI століття сформувала й певну традиційну та нормативно закріплену платформу їх діяльності з окресленням сфери реалізації їх повноважень – від доволі вузького законодавчого інтересу до більш широкої орієнтованості, що може стосуватись інтересів окремого географічного регіону, економічних чи політичних сфер національного рівня. Серед функціонального спрямування неформальних об'єднань, зокрема, й досягнення певних цілей у виборчому процесі як тенденції, що зумовлюється гнучкістю й широким спектром можливостей відповідних структур [24].

Зазначене, як можна передбачити, вплинуло на оформлення додаткових – до традиції економічно-елітарного панування – підходів до інтерпретації структури і процесу формування владної еліти. Серед таких – *теорія мажоритарної виборчої демократії* і двох типів плюралізму груп інтересів – *мажоритарного плюралізму та упередженого плюралізму.* Кожна з цих теорій підтримується великою кількістю емпіричних доказів – деякі з них кількісні, деякі історичні, деякі спостережні – щодо важливості різних груп акторів (або, надто часто, одного набору акторів) у формуванні політики США. Ця література впливає на розуміння того, як працює американська політика, і допомагає висвітлити, наскільки демократичним або недемократичним (у різних сенсах) насправді є процес прийняття політичних рішень. Втім кожна з теорій має специфічне тлумачення відповідного політичного процесу, що унеможливлює формування однієї статистичної моделі, яка б дозволяла однозначно аналізувати незалежний вплив кожної з можливих груп акторів на результати політики.

Так, теорія мажоритарної виборчої демократії розглядає політику уряду США як відображення колективної волі пересічних громадян, які сприймаються – завдяки демократичним виборам – як наділені владою суб'єкти суспільства. Таке мислення має своїм витоком політичні позиції Алексіса де Токвіля, який (за часів президента США Е. Джексона) вважав американську більшість «всемогутньою» – особливо на рівні штатів – і переймався «тиранією більшості». Вона відображена також в посиланні Авраама Лінкольна на вищих урядовців як уряд «народу, від народу, для народу» [4].

Зазначена теорія сприймається більшістю дослідників як приклад «популістської демократії», хоча, з погляду деяких авторів, прихильників теорії раціонального вибору виборчої демократії, вона може набути ситуативного відображення на практиці, коли «партії, що прагнуть голосів, або кандидати у двопартійній системі сходяться в середній точці політичних уподобань громадян». За умов такої ситуації, державна політика, яка відповідає вподобанням середнього виборця, є не лише емпірично прогнозованим рівноважним результатом двопартійної виборчої конкуренції, а й «має нормативну властивість бути "найдемократичнішою" політикою в тому сенсі, що їй було б віддано перевагу перед будь-якою альтернативною політикою при голосуванні за правилом більшості всіма громадянами» [4; 25; 26; 27].

Відповідні судження водночас стосуються, скоріше, проблем консенсусу виборчої демократії, ніж процесу прийняття політичних рішень за участі громадськості. Крім того, проблемним аспектом, на який звертають увагу критики теорії, є те, що вона не враховує впливів на державну політику та, своєю чергою, на громадську думку таких акторів політичного процесу як топ-політики або організовані групи за інтересами (включаючи представників великого бізнесу), чиї позиції можуть асоціюватися з громадською думкою, тим самим створюючи хибний статистичний зв'язок між громадськістю та політикою [4].

Так, більш обґрунтованими з точки зору залучення громадськості до процесу опрацювання політики вважаються теорії мажоритарного плюралізму і упередженого плюралізму, базовані на спільній ідеї про політичний процес як взаємодію (або протидію) численних груп інтересу, які впливають на остаточні рішення топ-державних службовців в реалізації політики. Зазначена тенденція розглядається окремими авторами в якості закономірної у вимірі організації політичної влади США з огляду на ідейні засади процесу формування американської нації. Джеймс Медісон, як один з провідних представників батьків-засновників Конституції США, зазначав з цього приводу («Федераліст», ст. 10.), що боротьба між різними фракціями, які можна знайти в розгалуженій республіці, призведе до політики, яка більш-менш репрезентативна для потреб та інтересів громадян в цілому – або, принаймні, матиме тенденцію до поразки тиранічної політики [28].

Так, сприйняття груп інтересів в якості невід'ємного елемента демократичної системи організації влади є характерною складовою державницьких теорій стосовно США, до яких об'єктивно віднесено теорії мажоритарного плюралізму та упередженого плюралізму. Втім специфікою другої з названих підходів є те, що він передбачає превалювання груп інтересів великого бізнесу над іншими масовими групами в системі прийняття політичних рішень. Як зазначає з цього приводу відомий спеціаліст Е. Шаттшнайдер, «результати політики варіюються в залежності від масштабу конфлікту (груп інтересів)», однак, бізнес-орієнтовані групи інтересів схильні переважати над звичайними громадянами» [29]. У такому ж вимірі висловлюється Г. Макконнелл, стверджуючи, що фактичні «виборці» виконавців політики можуть складатися, насамперед, з потужних груп [30]. Т. Фергюсон обґрунтовує, зокрема, так звану «інвестиційну теорію» політики, згідно з якою «великі інвестори», особливо представники окремих промислових секторів, фінансують політичні партії, щоб отримати політику, яка відповідає їхнім економічним інтересам [31]. З іншого боку, як про це стверджує Ч. Ліндблом, бізнес займає «привілейоване становище» серед суспільних інтересів, оскільки виборні посадові особи залежать від бізнесу для стимулювання економічного зростання, необхідного для забезпечення переобрання [17].

Зазначені висновки відображають деякі суттєві аспекти американського суспільно-політичного життя, втім, вони не можуть вважатися універсальними. Можна погодитись з позиціє окремих авторів, що «бізнес не завжди превалює, оскільки його цілям часто протистоять інші суб'єкти, такі як профспілки або громадськість» [32; 33; 34]. З урахуванням конгресової діяльності, зокрема, – це прийняття рішень суспільного характеру або, іншими словами, рішень, які відображають суспільну думку на противагу позиції груп інтересів, які представляють великий бізнес. Показовим, наприклад, можна вважати питання щодо надання у другій половині 1990-х рр. статусу особливого сприяння у торгівлі Китаю, що зумовлювалося виключно позицією великого бізнесу, попри жорстку протидію з боку правозахисних організацій та лобістів [35, p. 118–119]. У той же час тривале стримування позитивних для України рішень щодо усунення поправки Джексона-Веніка чи визнання за нею статусу ринкової економіки на початку XXI ст. стало наслідком позиції саме правозахисників (що засуджували порушення прав людини в країні), попри зацікавленість у співробітництві з українськими підприємствами ділових кіл США. З іншого боку, Україна від початку агресії проти неї ерефії почала набувати перманентної і зростаючої підтримки з боку більшості груп інтересу від республіканців і демократів обох палат – як тенденції на підтримку стабільного світового порядку та демократії за кордоном – попри інтереси великого бізнесу на розвиток відносин з росією.

Важливо відмітити в цьому відношенні й мотивуючу роль Конгресу як законодавчої гілки влади у наданні або збільшенні допомоги Україні на підтримку або, за певних обставин, можливу протидію виконавчій владі. Як приклад (за адміністрації Д.Трампа), внесення групою конгресменів від Демократичної і Республіканської партій від 15 лютого 2017 р. «Акту про перегляд санкцій проти Росії» (Russia Sanctions Review Act) як ініціативи щодо блокування спроб Президента зняти або обмежити санкції проти ерефії без узгодження даного питання з Конгресом [36]. Специфікою Конгресу, зокрема, в цьому питанні вважається відносна незалежність представництва конгресменів, сенаторів від політичної партії (Президента як лідера партії) в реалізації суспільних інтересів, що зумовлює реальну спроможність законодавців стримувати або навіть протидіяти виконавчій владі.

Початок широкомасштабної агресії росії проти України (за адміністрації Дж. Байдена) сформував певну платформу узгодженості позицій законодавчої і виконавчої влади щодо підтримки України при тому, що як Конгрес, так і адміністрація Президента

неодноразово висловлювали взаємокритичну позицію щодо обсягів й умов допомоги Україні [37; 38].

Зазначене як прояв незалежності гілок влади підтверджує не тільки плюралізм позицій (груп інтересів) в середовищі державної політики, а й дієвість принципу стримування і противаги в системі організації влади як чинник, що унеможливлює абсолютну перевагу певних владних еліт в процесі прийняття політичних рішень. «Конкуренція між політичними елітами заважає їм отримати занадто велику владу», – зазначає дослідниця Елізабед Вітвот, звертаючись до конституційних повноважень гілок влади «обмежувати або контролювати одна одну» [3]. За думкою багатьох американських політологів і соціологів, це забезпечує ситуацію, за якою «жодна соціальна група не домінує в політиці США, а групи інтересів – особливо зі сфери праці, вищої освіти і бізнесу – врівноважують одна одну у формуванні уряду» [13].

Варто визнати в аспекті викладеного, що врівноваження позицій груп інтересів передбачає не тільки їх протидію, а й взаємодію – як в межах владної еліти виконавчої і законодавчої гілок влади, так і на загальнонаціональному рівні. Додамо й тенденцію на посилення взаємодії груп інтересів поза органами влади, включно з такими уявленими контрагентами, як бізнес і громадянське суспільство. Експерти визнають можливість міжсекторальної комунікації та партнерства бізнесу і громадянського суспільства у таких сферах, як збереження довкілля, подолання нерівності та навіть захист прав людини з метою вирішення соціальних конфліктів, досягнення стабільного, вільного від корупції врядування та верховенства права [39; 40]. Серед перспективних напрямів як взаємодія приватного, так і суспільного секторів у сфері місцевого самоврядування, рекрутингу та підготовки кадрів, благодійної діяльності [41].

Такі підходи, орієнтовані на підтримку соціальних зв'язків, опрацювання спільної позиції в політичній сфері, визначають не тільки спроможність політичної еліти США функціонувати відповідно до позицій окремих соціальних груп – від представників великого бізнесу до громадянського суспільства, а й діяти з урахуванням врівноважених позицій суспільства, що є ознакою демократичних засад організації політичної влади.

Так, розгляд теоретичних й емпіричних аспектів процесу формування й функціонування політичної еліти США уможливлює наступні висновки за темою дослідження.

1. Сприймаючи політичну еліту як суспільно-політичний прошарок суспільства, американські дослідники об'єктивно виокремлюють в її межах так звану владну еліту як обмежене коло суб'єктів (лідери зі сфери бізнесу, армії та політики), які володіють надзвичайним економічним (фінансовим) ресурсом і мають величезний вплив на прийняття політичних рішень. Середній рівень складається з осіб, яких, зазвичай, ідентифікують в якості американських урядовців: сенатори, конгресмени, мери, губернатори, судді, лобісти та партійні лідери.

2. Попри поширену в американській політичній думці позицію щодо превалювання в системі прийняття політичних рішень великого бізнесу при абсолютній обмеженості впливів представників суспільства, емпіричні дані доводять значимість політичного плюралізму в політичній сфері через вплив на політичний процес різноманітних (у тому числі суспільних) груп інтересу.

3. Важливим принципом організації влади США, який унеможливлює концентрацію владних повноважень найбільш фінансово заможними та соціально інституціоналізованими прошарками суспільства (насамперед, зі сфери великого бізнесу) є стримування і противага гілок влади, що передбачає не тільки контроль однієї гілки влади над іншою, а й реальну конкуренцію представлених на їх рівні груп інтересу або політичних еліт.

4. Протидія груп інтересу на різних рівнях політичної влади не виключає й можливість їх взаємодії як передумови врівноваження інтересів різних суспільних прошарків (політичних еліт) в процесі напрацювання певних рішень. Емпіричні дані доводять, зокрема, можливість взаємодії таких уявлених контрагентів в політиці, як великий бізнес і громадськість, що, попри існуючі протиріччя в організації влади, передбачає й демократичні засади її функціонування.

5. Сутнісним елементом реалізації американської внутрішньої і зовнішньої політики визнається прагматизм рішень, незалежно від соціального представництва груп інтересів на вищому політичному рівні (владної еліти) США. Значною мірою це зумовлюється тісними зв'язками владної еліти з аналітичними центрами *(think tanks)* – групами науковців, які займаються політичними дослідженнями, готують наукові, аналітичні матеріали або навіть розробляють закони від імені урядів, бізнесу та інших політичних організацій. Відповідні тенденції, будучи започаткованими після Другою світової війни, набули в сучасних умовах особливо вагомих проявів, що слугує на користь обґрунтованості задумів, які визначають характер політичних рішень і спрямованість політичного процесу США.

Список використаної літератури

1. Infoscipedia. World's Largest Database of Information Science & Technology. Terms & Definitions. A Free Service of IGI Global Publishing House. URL: https://www.igi-global.com/dictionary/political-elite/41257#google_vignetteTechnology
2. Mills C. W. The Power Elite. Galaxy edition. New York: Oxford University Press, 1956. Ch. 12.
3. Whitworth E. Who Are the Power Elite in America? Where the Influence Lies. 2023. URL: https://www.shortform.com/blog/who-are-the-power-elite-in-america/
4. Gilens M., Page B.I. Testing Theories of American Politics: Elites, Interest Groups, and Average Citizens. Published online by Cambridge University Press: 18 September 2014. URL: https://www.cambridge.org/core/journals/perspectives-on-politics/article/testing-theories-of-american-politics-elites-interest-groups-and-average-citizens/62327F513959D0A304D4893B382B992B
5. Beard Ch. A. An Economic Interpretation of the Constitution of the United States. New York, Simon and Schuster, 1913 (1962). URL: https://people.tamu.edu/~b-wood/GovtEcon/Beard.pdf
6. Burch, Ph. H. Elites in American History. 3 vol. New York: Holmes & Meier, 1980. 544 p.
7. Domhoff, G. W. Who Rules America: The Triumph of the Corporate Rich. 7th ed. New York: McGraw-Hill, 2013. 272 p.
8. Ferguson T. Golden Rule: The Investment Theory of Party Competition and the Logic of Money-Driven Political Systems. Chicago, IL: University of Chicago Press, 1995. 432 p.
9. Winters. J. A., Page B. I. Oligarchy in the United States? Perspectives on Politics. 2009. № 7(4). P. 731–51.
10. Winters J. A. Oligarchy. New York: Cambridge University Press, 2011. 323 p. URL: https://ru.scribd.com/document/407136595/Jeffrey-A-Winters-Oligarchy-Cambridge-University-Press-2011-pdf
11. The Power elite. URL: https://www1.udel.edu/htr/American/Texts/power.html
12. Dye T. Who's Running America? The Clinton Years. New York: Prentice Hall, 1994. 242 p.
13. Gill T. Why the power elite continues to dominate American politics. The Washington Post. 2018. December 24. URL: https://www.washingtonpost.com/outlook/2018/12/24/why-power-elite-continues-dominate-american-politics/
14. Truman, D. B. The Governmental Process. New York: Alfred A. Knopf, 1951. 544 p.

15. Olson M. The Logic of Collective Action: Public Goods and the Theory of Groups. Cambridge, MA: Harvard University Press, 1965. 176 p.
16. Berry J. Lobbying for the People: The Political Behavior of Public Interest Groups. Princeton: Princeton University Press, 1977. 344 p.
17. Lindblom Ch. Politics and Markets: The World's Political-Economic Systems. New York: Basic Books, 1977. 416 p.
18. Hayes M.T. Lobbyists and Legislators: A Theory of Political Markets. New Brunswick: Rutgers University Press, 1986. 200 p.
19. Baumgartner F.R., Leech B. Basic Interests: The Importance of Groups in Politics and Political Science. Princeton: Princeton University Press, 1998. 248 p.
20. Goldstein K.M. Interests Groups, lobbying and participation in America. Arizona State University: Cambridge University Press, 1999. 153 p.
21. Nownes A.J. Interest groups in American Politics: Pressure and Power. 2nd Edition. New York: Routledge, 2012. 328 p.
22. Anzia S. F. Local Interests: Politics, Policy, and Interest Groups in US City Governments. Chicago: University of Chicago Press, 2022. 344p.
23. Congressional Member Organizations (CMOs) and Informal Member Groups: Their Purpose and Activities, History, and Formation. Updated January 23, 2019. URL: https://fas.org/sgp/crs/misc/R40683.pdf
24. Hammond S. W. Congressional Caucuses in National Policy Making. Baltimor, London: The John Hopkings University Press, 2001. 258 p.
25. Erikson R. S., MacKuen M., Stimson J. A.. The Macro Polity. New York: Cambridge University, 2002. 469 p.
26. Monroe A. D. 1998. Public Opinion and Public Policy 1980–1993. *Public Opinion Quarterly.* 1998. № 68. P. 6–28.
27. Page B. I., Shapiro R. Y. 1983. Effects of Public Opinion on Policy. *American Political Science Review.* 1983. № 77(1). P. 175–90.
28. Hamilton, Alexander, Madison, James, and Jay, John. 1961 [1787–88]. The Federalist Papers / Ed.by Rossiter, Clinton. New York: New American Library. 559 p.
29. Schattschneider, E.E. The Semi-Sovereign People: A Realist's View of Democracy in America. New York: Holt, Rinehart and Winston, 1960. 147 p.
30. McConnell G. Private Power and American Democracy. New York, NY: Alfred A. Knopf, 1966. 397 p.
31. Ferguson T. Golden Rule: The Investment Theory of Party Competition and the Logic of Money-Driven Political Systems. Chicago, IL: University of Chicago Press, 1995. 440 p.
32. Radcliff B., Saiz M. Labor Organization and Public Policy in the American States. *Journal of Politics*. 1998. № 60 (1). P. 113–25.
33. Smith M. A. American Business and Political Power. Chicago, IL: Chicago University Press, 2000. 245 p.
34. Christopher W., Newmark A.J. Business Mobilization and Public Policy in the U.S. States. *Social Science Quarterly.* 2005. № 86 (2). P. 356-367.
35. Carter R.G. Congress and Post-Cold War U.S. Foreign Policy. *After the End. Making U. S. Foreign Policy in Post Cold War World* / Ed by Ralf G.Carter. Durham, London: Duke University Press, 1998. P. 108-136.
36. S. 341 – Russia Sanctions Review Act of 2017. 115th Congress (2017-2018). URL: https://www.congress.gov/bill/115th-congress/senate-bill/341?q=%7B%22search %22%3A%5B%22russia+sanctions%22%5D%7D
37. Russia's War on Ukraine: U.S. Policy and the Role of Congress. Congressional Research Service. Update June 10, 2024. URL: https://crsreports.congress.gov/product/pdf/IF/IF12277

38. Zengerle P., Cowan R. US Congress passes Ukraine aid after months of delay. Reuters. 2024. April 24. URL: https://www.reuters.com/world/us/long-awaited-aid-ukraine-israel-taiwan-poised-pass-us-congress-2024-04-23/
39. Werner T. Public Forces and Private Politics in American Big Business. New York: Cambridge University Press, 2012. 195 p.
40. Big business and activists finally agree. On this one issue at least. World Economic Forum. Jun 16, 2017. URL: https://www.weforum.org/agenda/2017/06/activism-civil-society-good-for-business/
41. Everybody`s business: the role that business can play in supporting cohesive communities. Council of Europe, January 2022. URL: file:///F:/%D0%9D%D0%90%D0%B7%D0%B0%D1%80%D1%87%D1%83%D0%BA/article%20leadership/ELITE/Policy%20brief%20-%20Business%20and%20diversity%20_%20the%20role%20of%20business%20in%20community%20cohesion%20-%20EN%20-%202022%202758-5581-6453%20v.2.docx.pdf

POLITICAL ELITE OF THE UNITED STATES: STRUCTURE, INFLUENCES, ROLE IN THE IMPLEMENTATION OF STATE POLICY

Oleksandr Nazarchuk
Taras Shevchenko Kyiv National University
Faculty of Philosophy, Department of Political Science
Volodymyrska str., 60, 01033, Kyiv, Ukraine

The article is dealing with the analysis of some theoretical and empirical dimensions of the process of formation and functioning of the US political elite, in particular, with the structure, influences, and role of the political elite in the implementation of the American state policy.

There are four approaches under discussion upon the formation and functioning of the political elite in American political science – an approach of Majoritarian Electoral Democracy, an approach of Economic-Elite Domination, and two types of interest-group pluralism – Majoritarian Pluralism and Biased Pluralism. Each of them offers different interpretations towards the distribution of influences within the political elite, as well as the nature of interaction between the power elite (the top stratum of decisions–making elite) and society as a whole. It is argued that despite the widespread position that economic elites and organized groups representing business interests have a predominant influence upon the policies of the US government, empirical evidence supports alternative approaches, taking into account the influence of mass interest groups on the political process.

The discussion is dealt also with the principles of relations between the actors of political process, which are built with respect of the competition of interest groups (power elites) in the system of policy-making. An important role in this regard is played by the constitutionally defined powers of the branches of government to control each other. According to many American political scientists and sociologists, this provides a situation upon which no social group dominates in U.S. politics whilst interest groups balance each other in the formation of government.

It is recognized in the article that balancing the interest groups positions involves not only their opposition, but also interaction – both within the power elite of the executive and legislative branches of power or elite of the national level as the basis of the democratic principles of organization and functioning of the USA political power.

Key words: political elite, power elite, USA, interest groups, political decision-making process.